

مروری بر آثار فرای

۳۱ خرداد ۱۳۹۳ ساعت ۱۸:۵۸

در این جا نیز ما به فراخور مجالی که داریم به معرفی و مرور برخی از شناخته شده ترین آثار او می پردازیم. از میان کتاب‌های بسیاری که فرای درباره ایران نوشته‌است می‌توان به کتاب‌های زیر به عنوان نامدارترین آثار او فارغ از بحث ارزش گذاری معنوی اشاره کرد: ترجمه «تاریخ بخارا»، «میراث باستانی ایران»، «عصر زرین فرهنگ ایران»، «تاریخ باستانی ایران» و ویراستاری جلد چهارم از کتاب «تاریخ ایران» کمبریج اشاره کرد.

نویسنده: حامد اسلامی

فرای یکی از پرکار ترین ایرانشناسان ۶۰ سال قبل بوده است. او ۲۰ کتاب و بیش از ۱۵۰ مقاله در این چارچوب منتشر کرده است. که از جمله در مجلات تخصصی شرق شناسی آمده است. با توجه به جستجوی پیوسته ای که در ایران شناسی انجام داده است از سالهای آغازین پژوهش، عنوان فرای ایران دوست را برای خود مناسب می‌دید. آثار او را می‌توان در دو گستره مکانی و زمانی مورد بررسی قرار داد. از دید مکانی فرای پهنه ای را که فرهنگ و زبان فارسی در آن رایج بوده مورد توجه قرار داده است که هم اکنون از مرزهای امروزی ایران فراتر می‌رود. از دیدگاه زمانی آثار وی در بر گیرنده رویدادهای مرتبط با تاریخ ایران از اواخر هزاره دوم و اوایل هزاره اول قبل از میلاد مسیح تا پس از ظهور و گسترش اسلام در ایران است. اما بیراه نیست اگر این تصور را داشته باشیم که عمده ترین قسمت مطالعات وی را به نوعی می‌توان باستان گرایانه دانست.

بسیاری از نوشته های وی در باب تاریخ، فرهنگ و سنن رایج در اراضی شمالی ایران امروز که آسیای مرکزی خوانده می‌شود است. اما شاهدیم که بسیاری فارس شناسان روس و ایران شناسان کشورهای امروزی آسیای میانه خود در باب پرسشهای مطرح برایشان به نوشته های او مراجعه کرده و احساس نیاز کرده و ارجاع می‌دهند. به عنوان مثال استاد مایف مولف کتاب «ایران در روزگار نخستین شاهان هخامنشی» و «تاریخ سیاسی دولت هخامنشی» از دو اثر میراث پرشیا و فر شاهی در ایران باستان بسیار استفاده کرده است. فرای در مورد دوره های گوناگون تاریخ ایران از جمله هخامنشیان، پارتیان، ساسانیان و سامانیان و تیموریان کتاب و مقاله دارد و همچنین در مورد مذاهب رایج در تاریخ پیش از اسلام ایران و حتی خود دوران اسلامی ایران تحقیق و نقدهایی را

منتشر کرده است. امروز بسیاری از مقالات او در ایرانیکا، بریتانیکا و آمریکانا موجود هستند. و اما تردید نیست که اگر محقق ایرانی بدین سان خواهان تحقیق باشد سهم بسیار بیشتری را به دوران شکوفایی ایران بعد از اسلام اختصاص می دهد.

در این جا نیز ما به فراخور مجالی که داریم به معرفی و مرور برخی از شناخته شده ترین آثار او می پردازیم. از میان کتاب های بسیاری که فرای درباره ایران نوشته است می توان به کتاب های زیر به عنوان نامدارترین آثار او فارغ از بحث ارزش گذاری معنوی اشاره کرد: ترجمه «تاریخ بخارا»، «میراث باستانی ایران»، «عصر زرین فرهنگ ایران»، «تاریخ باستانی ایران» و ویراستاری جلد چهارم از کتاب «تاریخ ایران» کمبریج اشاره کرد.

کتاب های ریچارد نلسون فرای

۱- تاریخ بخارا: این کتاب را که نسخه های خطی متعددی از آن در کتابخانه های معتبر دنیا وجود دارد، اولین بار سر الکساندر برنز در سال ۱۸۳۲ به اروپا برد. همچنین ا. وامبری ترجمه تلخیص شده اثر نرشخی را مورد توجه قرار داد و شارل شفر خاورشناس معروف فرانسوی، آن را با حواشی ارزشمندی به زبان فرانسه ترجمه کرد. در سال ۱۸۹۷ م. مستشرق روس، نس. لیکوشین تاریخ بخارا را تحت نظارت بارتولد به زبان روسی در تاشکند ترجمه نمود. اما در سال ۱۹۵۴ بود که ریچارد فرای این کتاب را به زبان انگلیسی درآورد. قابل توجه است که فرای در یکی از تحقیقات مهم خود با نام «بخارا، دستاورد قرون وسطی»، به کتاب تاریخ بخارای نرشخی توجهی خاص نشان داده و از آن استفاده شایانی برده است. فرای به کمک محمد سمسار که فارسی را از وی آموخته بود، کتاب «تاریخ بخارا» بر جای مانده از نرشخی را ترجمه کرد و همین تبدیل به رساله دکتری وی در دانشگاه هاروارد شد.

۲- میراث باستانی ایران: دامنه دانش در هر رشته ای پیوسته در حال پیشرفت است هر روز پرتوی نو از آنچه در گذشته بر جهانیان ناپیدا بوده است، پدیدار می سازد. ریچارد فرای، استاد کرسی فارسی دانشگاه هاروارد، در این کتاب، که متن انگلیسی آن در سال ۱۹۶۳ به چاپ رسیده است، آخرین پیشرفت های علمی در باب ایران شناسی و نتایج بازپسین کاوش های باستان شناسی در ایران را شرح می دهد و به ویژه با توضیح آن چه دانشمندان شوروی در "نسا" یافته اند، زوایای گمشده تاریخ اشکانیان را، که در حقیقت دست نیافته ترین دوره تاریخ ایران است، آشکار می کند. این کتاب، شرح تاریخ ایران است، از کهن ترین روزگار تا زمان فردوسی تاریخی که در حقیقت، ایرانیان زندگی نوینی را از آن زمان آغاز کردند. ریچارد نلسون فرای در پیشگفتار ترجمه روسی می گوید: «در سال های پیش از جنگ جهانی دوم، تنها پژوهشگران انگشت شماری می دانستند که در آسیای میانه در دوران باستان فرهنگ و تمدن با توسعه بالا وجود داشته است که از سوی سغدی ها، خوارزمی ها، باختری ها و دیگر توده های ایرانی ایجاد گردیده بودند. فرای در پیشگفتار ترجمه روسی این اثر می گوید: «در سال های پیش از جنگ جهانی دوم، تنها پژوهشگران انگشت شماری می دانستند که در آسیای میانه در دوران باستان فرهنگ و تمدن با توسعه بالا وجود داشته است که از سوی سغدی ها، خوارزمی ها، باختری ها و دیگر توده های ایرانی ایجاد گردیده بودند».

۳- عصر زرین فرهنگ ایران: عصر زرین فرهنگ ایران کتابی است که ریچارد فرای در سال ۱۹۸۸ به تحریر در آورده مسعود

رجب‌نیا به فارسی برگردانیده است. بر خلاف تصور برخی، هدف این کتاب، که دنباله "میراث باستانی ایران" است، بازگفتن رویدادهای فتوحات اعراب در ایران و آسیای میانه و سخن گفتن از نتایج این کشورگشایی‌ها نیست، بلکه بیان نظریات کلی مردم سرزمین‌های گشوده شده، نسبت به جهانگیران عرب و آیین اسلام است. این کتاب با سرگذشت اعراب و اسلام در شرق و علل برافتادن ساسانیان نیز سروکار دارد. این کتاب به موضوع فرهنگ در ایران در طول چندین دوره تاریخی می‌پردازد. گفته می‌شود بیان مکتب ایرانی عاریت گرفته شده از کتاب «عصر زرین فرهنگ ایران» توسط ریچارد. نفرای بوده و این نظریه، بومی نبوده و توسط این فرد مطرح شده بود.

۴- تاریخ باستانی ایران: این کتاب بر آن است تا با سود جستن از منابع دست اول تاریخی (سنگ نبشته‌ها، آثار باستانی، منابع مکتوب به زبان‌های فارسی، انگلیسی، روسی، اوستایی و ...) گزارشی مستند را از تاریخ ایران و آسیای میانه از زمان مادها تا حمله اعراب در پیش روی خواننده بگذارد. نویسنده در هر فصل از کتاب، نخست با نگاهی انتقادی به معرفی منابع مورد استفاده خود می‌پردازد، آنگاه با شیوه‌ای ترکیبی، که در آن دو دیدگاه روایی و تحلیلی را در هم می‌آمیزد، سرگذشت ایران و ایرانیان را باز می‌گوید. تاریخ باستانی ایران، با بررسی علمی جغرافیای فلات ایران و نیز بررسی گویش‌ها و نژادها و ملیت‌ها و زبان‌های مختلف در آن مورد توجه قرار می‌گیرد و نظری به تاریخ فلات ایران و آسیای میانه در پیش از آمدن ایرانیان افکنده می‌شود، سپس با بررسی عالمانه و تاریخی، ظهور و سقوط مادها، اسکیت‌ها، کمیریان، آشوریان، هخامنشیان، سلوکیان، اشکانیان، کوشانیان، و ساسانیان برای خواننده به تصویر کشیده می‌شود.

۵- ویراستاری جلد چهارم از کتاب «تاریخ ایران» کمبریج: تاریخ کمبریج در هشت جلد نگارش و به فارسی نیز ترجمه شده است. جلد چهارم، به بازه زمانی ورود اعراب تا دوران سلجوقیان می‌پردازد. مترجم این کتاب نیز «حسن انوشه» بوده و در انتشارات امیرکبیر منتشر شده است. در این جلد مقالاتی از دکتر «زرین کوب»، شهید «مطهری» و «سید حسن نصر» به چشم می‌خورد و ویراستاری آن را ریچارد فرای بر عهده داشته است. تاریخ ایران کمبریج افزون بر بررسی تاریخ سیاسی ایران، به هنرهای ایرانی و تأثیر آنها بر تمدن جهان می‌پردازد. این تاریخ به جنبه‌های مذهبی، فلسفی، اقتصادی، علمی و هنری تمدن ایرانی توجه کرده است، اما بر برخی جنبه‌ها، از جمله اوضاع جغرافیایی و بوم‌شناسی، تأکید بیشتری دارد. برخی از برجسته‌ترین شرق‌شناسان این کتاب را به سبب اهمیت تاریخی که دارد مورد بررسی و نقد قرار داده‌اند، که در موارد گوناگون از جمله در کتاب ماه تاریخ و جغرافیا شماره ۱۴۶، مجله اسلام شماره ۴۷ و مجله تاریخ شماره ۲۴۲ این نقدها به طبع رسیده‌اند.

- ایران‌شناسی در غرب (میراث آسیای مرکزی از عهد باستان تا استقرار ترکان): در این اثر او قدیمی‌ترین ساکنان آسیای مرکزی را ایرانی زبان‌میداند و سرزمینی که اکنون و نیز برای هزاران سال ایران نامیده شده از مهاجرت ایشان به جنوب بوجود آمده و بدین سان ایشان چه در فلات ایران و چه در آسیای مرکزی خویشاوندان نزدیک هم و در حقیقت اعضای یک خانواده هستند. این کتاب را مکمل جغرافیایی کتاب دیگر ریچارد فرای به نام میراث ایران دانست.

مقالات ریچارد نلسون فرای

در دهه ۴۰ میلادی یکی از اولین مقالات فرای درباره خاندان سامانی بود که کمتر کسی در آمریکا از آن خبر داشت و فرای درباره اهمیت آن خاندان نوشت و همچنین اهمیت زبان فارسی را برای پیشرفت فرهنگ و تمدن اسلامی در خراسان بزرگ (آسیای میانه) و هند و خاور دور به صراحت نشان داد. از میان مهم‌ترین مقالات وی در زمینه تمدن ایران می‌توان به سه مقاله اشاره کرد. مقاله «فرکیانی در ایران باستان» که به اعتقاد ریشه‌دار در شاهان ایران باستان به حمایت ایزدی و تائید الهی، اشاره می‌کند و مقاله ای در باب شناخت از ساتراپی‌های اشکانی و سلوکی و ساتراپ‌های ایشان در هر زمان از سکه‌های ضرب شده و به جای مانده از آن دوران. مقاله‌ای دیگر از وی به جا مانده که «سنگ‌نبشته آرامی گور کوروش» نام داشت. فرای با بررسی تلاش‌های پیشین برای خواندن این کتیبه، اثبات کرد که این متنی است به زبان پارسی باستان و خط آرامی که به فرمان یکی از آخرین پادشاهان هخامنشی تهیه شده‌است. او مقالاتی تاریخی و مستند نیز درباره خلیج فارس و واصلت و درستی نامیده شدن آن به خلیج فارس نوشته‌است. مقاله کوتاهی نیز دارد که در اثبات نموده‌است آتشکده بیشاپور مسقف بوده‌است و آتشکده ای روباز نبوده‌است اثر «سنگ‌نبشته آرامی گور کوروش» مدعی می‌شود که با بررسی تلاش‌های پیشین برای خواندن کتیبه مقبره کوروش، می‌توان گفت این متنی است به زبان پارسی باستان و خط آرامی که به فرمان یکی از آخرین پادشاهان هخامنشی تهیه شده‌است. «ساتراپی سلوکی و اشکانی» او بیان می‌دارد که در درجه اول می‌توان ساتراپی‌های اشکانی و و سلوکیو ساتراپ‌های ایشان را از روی سکه‌های بدست آمده از آن دوران هر کدام شناخت که این امر خود بیانگر تبحر فرای در باستان‌شناسی علمی است. «فرکیانی در ایران باستان» نیز به وجود به اعتقاد عمیق در شاهان ایران باستان به حمایت ایزدی و تائید الهی ایشان، اشاره می‌کند و این امر را به نوعی اثبات می‌کند که ایشان دارای چنین طرز تفکری بوده‌اند.

آدرس مطلب :

[فرای-آثار-مروزی/۲۰۰۵۶/فرای-آثار-مروزی](https://www.cafetari.kh.com/news/۲۰۰۵۶/فرای-آثار-مروزی)